

Een Mutualiteitskas van de Oostendse Reders ter Kaapvaart 1657-1716

Na de val van Duinkerke, in oktober 1646, was de kaapvaart flink opgebloeid te Oostende. Talrijke reders en kapiteins kwamen er zich vestigen, en bleven er wonen en hun bedrijf uitoefenen ook na 1652, toen Duinkerke opnieuw Spaans werd.

Het verbond van Cromwell met Frankrijk, gesloten in 1655, bracht in de zomermaanden machtige vloten voor onze kusten die als doel hadden de vaart op de Vlaamse kust en Spanje te verhinderen door een scherpe blokkade.

De strijd tussen de Vlaamse kapers en de parlements-schepen is hevig en bitter, en wordt geïllustreerd met beroemde wapenfeiten.

Gedurende de jaren 1655-1659 zullen de Vlamingen zware verliezen lijden aan gesneuvelden, gekwetsten en krijgsgevangenen ter zee.

Op 8 maart 1658 geeft de gouverneur-generaal de toelating aan de reders ter kaapvaart Maerten Claeysen Vander Zype en consoorten, op hun verzoek, twee fregatten uit te rusten, welke hoofdzakelijk zouden bestemd zijn tot het nemen van gevangenen op de Engelsen (1).

Immers, hun drie kapiteins Jan Murette, Jacques du Gardeyn en Beernaert Carel zijn omgekomen in een zwaar zeegevecht, „un furieux combat”, met talrijke leden van hun bemanning, terwijl ongeveer tweehonderd hunner moedige matrozen als slecht behandelde

---

(1) Rijksarchief, Fonds Amirauté, 158, stuk dd° 8.3.1658 en bijlage. Fonds Amirauté: voortaan *Am.*

gevangenen in Engeland opgesloten zitten. Welnu, sinds weldra vijf maand werden geen Vlaamse kapers meer in zee gelaten en daardoor zijn de Vlaamse zeelui naar het buitenland getrokken. De Vlamingen konden geen Engelse gevangenen meer maken om uit te wisselen tegen Vlaamse gevangenen in Engeland. Deze zijn in totaal wel met zijn driehonderd vijftig (2).

De reders stellen in hun verzoekschrift voor dadelijk een licht fregat uit te reden, bemand met vrijwilligers die als enig doel hebben hun makkers te bevrijden uit de Engelse gevangnissen. Volgens M. Cl. Vander Zype kan een dergelijk fregat zeker op één maand tijds 100 gevangenen binnenbrengen.

Men ziet uit dit schrijven hoe ernstig het vraagstuk der gevangenen in Engeland zich stelt. Niet alleen kosten ze duur, want het zijn de reders die hun onderhoudskosten dienen te betalen (3), doch hun gevangenschap

---

(2) Jacques du Gardeyn kreeg op 15 juli 1656 patente voor een snauw van 4 stukken, de „St. Nicolaes”, zie: *Am.*, 555, 565. Bernaert Carel verkreeg laatst patente op 1 januari 1657 voor een fregat van 18 stukken en 80 last, de „Ste Marie van Bistant, gheseydt den Prince don Juan dautrice”, zie *Am.*, 555 en 565. Beide kapiteins varen resp. sinds april 1656 en april 1652 te kaap voor dezelfde redersgroep. Ze worden vaak vermeld in de prijzenlijsten van die periode. De laatste opgezonden prijs van du Gardeyn dateert van april 1657, van Jan Morette van juni-juli 1657 en van Beernaert Carel van 7 juli 1657. Zie: *Am.*, 582, prijzenlijsten. Alles laat vermoeden dat hun laatste gevecht moet dateren van de zomer 1657. Tussen juni 1657 en april 1658 werden te Oostende geen patenen ter kaapvaart meer afgeleverd, tenzij een op 5 december en een op 27 januari 1658. Vanaf 5 april 1658 gaat het weer normaal in die sector. Vanaf april 1658, bij beslissing dd° 17 april 1658 van de gouverneur der Spaanse Nederlanden, moeten alle Vlaamse kapers de verbintenissen bij eed aangaan niet te gaan kruisen op Spanje en Engelse gevangenen binnen te brengen, teneinde de uitwisseling met de Vlaamse gevangenen mogelijk te maken en te bevorderen. Zie: *Am.*, 555, stukken dd. 19 en 20 april 1658.

(3) Pennincq, griffier van de Admiraliteitszetel te Duinkerke, stelde reeds in 1633 voor de gevangenen hun onderhoudskosten zelf te doen betalen, om de lafheid der bemanningen tegen te gaan. Men liet zich al te gemakkelijk gevangenen nemen zonder vechten. Hetzelfde probleem stelde zich bij Hollanders en Engelsen. Zie: *Am.*, 253, stuk dd. 26 oktober 1633.

schrikt hun makkers af en doet ze de kaapvaart ontvluchten.

Het probleem zal echter niet zo eenvoudig worden opgelost. De Engelse gevangenen worden inderdaad door hun reders in de steek gelaten. Men betaalt hun onderhoudskosten niet en de onderhandelingen worden niet vlug afgewerkt. De Vlaamse reders zijn verplicht op hun eigen kosten hun Engelse gevangenen te onderhouden, willen deze niet van honger omkomen.

Dit vraagstuk stelt zich voor de Engelse gevangenen sedert jaren reeds.

Om dat te verhelpen werd dan ook op 14 januari 1657 een akkoord gesloten tussen de reders ter kaapvaart van Oostende. Bij dit akkoord wordt een speciale kas opgericht om de kosten der gevangenen te dragen.

De inleidende tekst laat aan duidelijkheid daaromtrent niets te wensen over: „Alsoo diversche inconvenienten warden gemouert nopende het lossen vande gevangene ter zee geduerende den oorloge met die van Ingelandt...”. Het gaat dus om de gevangenen van de zeeoorlog met Engeland.

Er wordt besloten op de bruto-ontvangst van alle prijzen een taks te lichten van 2 %, en dit vanaf 1 januari 1657. De aldus geïnde sommen zullen worden aangewend tot onderhoud der gevangenen en tot dekking der onkosten bij hun slaking (paspooten, reisgeld, briefwisseling gedurende de onderhandelingen).

Dit akkoord zal geldig zijn voor de duur van één jaar mits goedkeuring van de rechters van de Admiraliteitszetel te Duinkerke (4).

Het stuk wordt getekend door al de Oostendse reders ter kaapvaart van die tijd (5).

---

(4) *Am.*, 597, stuk dd° 9 augustus 1677, geeft een copij van het origineel akkoord. In 1653 was de Admiraliteitszetel die gedurende de bezetting van Duinkerke naar Brugge was overgeplaatst van 1646 tot 1652, uit Brugge opnieuw naar Duinkerke verhuisd.

(5) Zie bijlage I.

Er wordt daarbij bepaald dat, ingeval er gevangenen genomen na 1 januari 1657 moeten gelost worden en er nog niet voldoende geld in kas zou zijn, de reders bij wijze van voorschot de kosten voor hun gevangenen zouden dekken.

De gevangenen welke vóór diezelfde datum werden gemaakt, zullen hun onderhoudskosten reeds uit de kas der 2 % zien dekken. Dit akkoord is uitsluitend geldig voor Oostende, alhoewel hetzelfde systeem reeds te Duinkerke werd toegepast, eveneens „tot onderhoudt van Ingelsche ghevanghens” (6). De reders van Oostende stellen een ontvanger van de kas aan, Joos van Hove, welke echter spoedig zal vervangen worden door Michiel Minne die, „gheauthoriseert bij tSiege totten ontfanck van diere”, vanaf 5 april 1659 de boekhouding in handen heeft (7).

In de rubriek uitgaven van deze oorlogsperiode staan posten geboekt die betrekking hebben op vergoedingen van onkosten aan de cipiers te Oostende en te Nieuwpoort, uitbetalingen aan de depositarissen (boekhouders) van de rederijen ter kaapvaart, reisgeld aan vrijgelaten Engelse gevangenen en vergoedingen aan griffier en rechters der Admiraliteit voor hun „vacatiën” in dienst van de gevangenen beider partijen. Deze laatste posten vermelden hoofdzakelijk vergoedingen voor brieven, opmaken van lijsten, onderzoek van papieren, schrijven van consulten zowel naar Brussel als naar Londen.

---

(6) *Am.*, 598, 1e en 2e reeks notitiën.

(7) Aanstelling van Minne, zie *Am.*, 598, 4e reeks notitiën. *Am.*, 600, farde 1659-1661, geeft de rekeningen. De titel luidt als volgt: „Rekenijn die bij desen doet aende Edele Heeren de Rechters der Admiraliteit scx jeghenwoordich resideerende binnen der stede van Oostende Michiel Minne als bij tSiege ghestelt totten ontfanck van twee p cento tot onderhoudt van Inghelsche ghevangens, soo van sijnnen ontfanck als de betalinghe daerjeghens ghedaen in ponden, schellyn en denieren tournois als volght...”. Het „sieghe” is de Admiraliteitszetel te Oostende.

Tevens worden de vergoedingen aan de officieren van de provoost voor de begeleiding der gevangenen en aan de „sergeanten” van de Admiraliteit voor het volbrengen van de hun opgelegde boodschappen, vermeld.

De ontvanger der 2 % ontvangt zelf als vergoeding 2 % op de inkomsten van de kas.

De klerken van de Admiraliteit worden vergoed voor de controle der rekeningen van de cipier J.B. de Billon betreffende de Engelse gevangenen. Die controle vroeg zes weken tijd.

Op een totale uitgave, voor de tijdspanne van 5 april 1659 tot 12 maart 1661, van 15.320 - 6 - 3 guldens, geven de administratieve kosten reeds de belangrijke post van 2.948 guldens te kennen, hetzij bijna 1/5 van de totale uitgaven.

De laatste post werd ingeschreven op 16 mei 1661 en de controle der rekeningen gebeurt op dezelfde dag door de drie rechters van de Admiraliteit te Oostende.

Die late datum — de vrede werd getekend op 7 november 1659 — wordt verklaard door een steeds weerkomende en erger wordende ziekte in de boekhouding van de kaapvaart, nl. het aanslepen van de likwidatie der rekeningen der verkochte prijzen, voortspruitend enerzijds uit de geïnteresseerde onwil der boekhouders en anderzijds uit de langdurige processen die de kaapvaart kenmerken.

De regeling van de cipiragekosten loopt terug over vijf jaar en vangt aan in 1656. Officieus schijnen de ontvangsten van de kas der 2 % terug te gaan over dezelfde tijdspanne, want de prijzenopbrengsten van 1656 worden er nog mee belast. Nochtans gaat het, vóór 1657, steeds over de ontvangsten van bepaalde reders, niet alle, zodat dit erop kan wijzen dat alleen de reders die gevangenen opbrengen op dit ogenblik worden belast.

Een bijvoegsel aan deze eerste rekening loopt van 14 mei 1661 tot 7 oktober 1661 en laat een boni blijken

van 582 - 2 - 9 guldens.

Nochtans komen reeds posten voor die in feite met het onderhoud der gevangenen weinig te maken hebben. Aldus wordt betaald „aen Jaqueminne du Puis over d'onderhoudenisse van een slechte vrouwe” (sic) de som van 62-8-0 guldens (8). Subsidies worden verleend aan de armen der stad en aan de „aermmeesters” (240 en 150 guldens).

Er worden 400 guldens gestort aan de ontvanger van de confrerie van de „Allerheylichste Drijvuldicheyt over Frans Lanxswuert ghevanghen in Barbarie” (9).

Er komt een bedenkelijk en open misbruik voor. Men schiet nl. 1.000 guldens voor aan de rechter der Admiraliteit Vander Waerden, op belofte van de officier der zeearmada, Philippe Colarto. Die som zal slechts in 1666 worden teruggestort.

Men voelt hoe, met de buitensporige last der bureaucratische verzorging, reeds een tendenz ontstaat om van het wel bepaald doel „Engelse gevangenen”, af te glijden naar andere, soms twijfelachtige operaties.

De strijd tegen dergelijke uitwassen zal zolang duren als de kas der 2 % blijft voortbestaan.

Deze strijd zal gepaard gaan met de soms heftige pogingen om de gelden binnen te krijgen. De griffier Lamberty verklaart op 9 augustus 1677 dat, sedert 19 jaar, penningen ten achter zijn en niet betaald werden.

Het uitbreken van de Devolutieoorlog doet de kaapvaart heropleven. Vanaf begin 1667 is de jacht weer open en gaat het tegen de Fransen. In augustus worden

---

(8) *Am.*, 600, 1661, nr. 4. Ter ontlasting der gevangenen.

(9) *Am.*, 600, 1661, nr. 14. De confrerie van de H. Drievuldigheid hield zich onledig met de hulp aan en het loskopen van de gevangene, als slaven gebruikte kristenen der barbarijse zeerovers. Deze confrerie bestaat ook te Duinkerke en wordt ook soms gespijzigd met zekere „mortepayen” of belangloze stortingen uit de opbrengst der prijzen.

de eerste kapersbrieven te Oostende afgeleverd (10).

Ook de rekeningen van de kas der 2 % worden weer geopend (11). Inderdaad, de reders ter kaapvaart van Oostende doen onmiddellijk voorstellen aan de gouverneur der Nederlanden om de uitrusting ter kaapvaart te bevorderen. Een hunner voorwaarden is de wederoprichting van de kas der 2 %, wier bijdragen af te houden zijn op alle prijzen, voor onderhoud en rantsoenering van de *zeelui genomen door de vijand*, zoals gebruikelijk was in de vorige oorlog met de Engelsen. De 2 % zullen bewaard worden door de afgevaardigden (gedeputeerden) van de algemeenheid der reders, zonder dat de Admiraliteit rechten zal kunnen doen gelden op de kas. De markies de Castel Rodrigo betuigt zijn akkoord met die voorstellen: de reders zullen drie afgevaardigden voordragen, die borg zullen storten, en van wie één zal aangeduid worden als ontvanger der 2 % (12).

De titel welke de rekeningen inleidt is duidelijk. Hij luidt thans als volgt: „Contrenotitien vande prinzen opgebrocht tot Oostende ende Nieuport waervan inde rekenynghe daer van ghedaen afghetrocken worden twee par cento t'employeren *totte ghevangens ende andersints...*”.

Men ziet hoe de betekenis van de kas zich heeft gewijzigd en hoe de tekst zelfs een brede interpretatie toelaat. We zullen dan ook voor het eerst vergoedingen vermeld zien die de evolutie naar een verzekeringskas laten merken. Naast de gewone uitbetalingen aan de cipier van Oostende, Nicolaes Pierssens, worden nu ook schadevergoedingen gestort aan zieken en gekwetsten.

---

(10) *Am.*, 557, register der patenten, 1667-1675.

(11) *Am.*, 598.

(12) *Am.*, 120, p. 236 r° en 239 v°, stuk dd° 24 december 1667. Let op de eenzijdige interpretatie van de betekenis der gevangenen, waar bij de aanvang in 1657 alleen *vijandelijke* gevangenen werden bedoeld.

Er zijn 46 posten van uitgaven die lopen over vergoedingen aan huisvrouwen, kapiteinen en depositarissen voor hun gekwetsten.

Men betaalt een doodkist en andere begrafenis-kosten uit, naast de nu gebruikelijk geworden hoogoplopende vergoedingen aan griffier, klerken, enz. Er werden o.a. in 1667 paspoorten opgemaakt ten getale van 119 en in 1668 ten getale van 110 ten behoeve van de afreizende geslaakte gevangenen.

Als ontvanger fungeert René de Gysperre die de rekeningen afsluit op 13 september 1671. De rekeningen worden gecontroleerd door de drie rechters der Admiraliteit van Oostende, de heren C. Vander Waerde, P. De Bock en J. Daelman.

Dit alles bevestigt ook dat de kas geen permanente kas is, doch uitsluitend berust op een initiatief zoals dit van 1657, dat bij iedere oorlog wordt herhaald omdat het de reders en bemanningen een bepaalde veiligheid bezorgt.

De ontwikkeling gaat steeds meer de weg op van een mutualiteitskas met min of meer vaste tarieven — naar gelang tijd en ontvangsten — voor sterfgevallen en verwondingen, naast de voldoening van het oorspronkelijke doel, de hulp aan de gevangenen.

Wanneer onze gewesten opnieuw in de oorlog worden betrokken langs de zijde van de Grote Alliantie, wordt vanaf 1673 de kas weer in werking gesteld, onder dezelfde ontvanger.

Naast enkele fantaisistische uitgaven, zoals 50 guldens aan de „capellaen mayor”, krijgen we duidelijk het beeld van een mutualiteit.

Er is een vast tarief voor „doodtschuld”: de weduwen van gesneuvelden krijgen 60 guldens.

De rekeningen voor het „cureren van ghequetste” worden geregeld vereffend aan de chirurgijnen. Daar-

naast worden allerlei vergoedingen van diverse aard voor verwondingen en hun verzorging geregeld (13).

De namen van de chirurgijnen Cornelis de Bouillion, Boudewijn Emmery, Louys Coursel en Cornelis Jochsens komen geregeld voor.

Geneesmiddelen worden gekocht voor de gekwetsten, zowel Vlamingen als Franse gevangenen, zonder de vergoedingen aan de cipiers van Oostende en Nieuwpoort te vergeten (14). Een goede noot: de meerderheid der uitgaven wordt besteed aan de uitbetalingen van doodschuld en de verzorging der gekwetsten.

De kas der 2 % is een integrerend deel van de politiek ter aanmoediging van de kaapvaart geworden.

Reeds bij de aanvang van de oorlog is er een uitwisseling van voorstellen tot bevordering van de kaapvaart, tussen de Oostendse reders en de raadsheer Ophem, „commis et conseiller du Conseil des finances et Intendant des contributions de la province de Flandre”, belast met een onderzoek naar de middelen om de ijver van de reders aan te wakkeren en het „amazon particulier” een betere leiding te geven. Hij heeft instructies gekregen om een voorbeeld te nemen aan de Verenigde Provinciën.

De reders vermelden in hun voorstel de wens de kas der 2 % opnieuw in werking te stellen, onder een ont-

---

(13) In *Am.*, 831, civiele processen, vinden we volgende uitspraken, te vereffenen door de 2 %, voor „pijnne en smerte”: 28.08.1674: arm- en bilwonde: 40 guldens; 18.08.1674: kniewonde: 20 guldens; 21.08.1674: kogel in borst en armwonde: 30 guldens; 26.06.1674: vergoedingen voor klederen, geneesheer, losgeld, enz.

(14) *Am.*, 600, farde 1667-1677, stuk 4. Aan de cipier van Oostende, Beugem, komt in totaal 439-1 guldens toe. Gornay, cipier van Nieuwpoort, krijgt 103-18 guldens. Aankopen van geneesmiddelen voor gekwetsten van de kapiteins Willem Pieters, Michiel Censier, Halynck, Passchier Peere, Jan van Emden, Jan Oliviers, Filips van Maestricht, Emmanuel Caseman en Joos Feron worden vermeld. Ze betreffen zowel eigen volk als Franse gevangenen.

vanger aangeduid door de „generale reders”. Met de opbrengst zou onderhoud en reisgeld der gevangenen geregeld worden, om het gevangen zeevolk vlug naar huis te kunnen sturen. Ze vragen een strenge controle — om de zes maand — om te vermijden dat het geld zou „gediverteert” worden.

Na het sluiten van de vrede zal het eventuele boni worden aangewend om behoeftige „bootsghesellen” en hun weduwen en wezen te steunen (15).

Ophem verklaarde zich met dit voorstel akkoord, doch wenste eventueel de 2 % tot 4 % te zien opvoeren, indien een andere eis der reders werd ingewilligd, nl. het terugbrengen van de 10e penning op de 20e penning als taks op alle prijzen.

De verdeling der uitgaven zou voor de helft gaan naar het onderhoud der gevangenen, gekwetsten en gearantsoeneerden, en voor de andere helft naar de buitengewone kosten van het „particulier armazon”, zoals reizen voor onderhandelingen en processen, achterstallen van de Admiraliteit, enz. (16).

Van de verhoging der 2 % tot 4 % kwam niets in huis. Doch dat het voorstel wordt gedaan door een ambtenaar wijst erop van welk belang de kas wordt geacht voor de goede gang van zaken, die én de reders moet vrijstellen van overdreven en moeilijk te dragen particuliere kosten én de leden van de bemanningen moet geruuststellen voor hun mogelijke tegenslagen.

Uit de comptabiliteit blijkt dat grosso modo rekening werd gehouden met de suggesties van Ophem, al kan van een nauwkeurige verdeling der uitgaven, half en half zoals vermeld, nog niet volledig sprake zijn.

Een jaar vóór het einde van de oorlog, op 7, 8 en 11 augustus 1677, is de comptabiliteit van de 2 %-kas

---

(15) *Am.*, 534, farde zonder datum.

(16) *Am.*, 534, farde 1675.

het voorwerp van een nauwkeurige controle door de raadsheer van de Hogere Admiraliteitsraad, Cornelius a Castro (Dechamp).

Uit de verslagen en commentaren van dit onderzoek blijkt dat dit hogere nazicht waarschijnlijk het gevolg is van de klachten der reders betreffende de overdreven pretenties der heren van de Admiraliteit te Oostende.

Het onderzoek zal de raadsheer toelaten vaste regels op te stellen naar dewelke men zich voortaan zal moeten richten voor het bewerkstelligen van een gezond beheer.

Er worden enkele zaken van praktisch belang op punt gesteld. Zo worden de kosten van cipirage eens en voor goed vast getarifeerd na onderhandelingen tussen de cipier en de magistraat van Oostende en twee gedeputeerden der reders (17). De kosten van de deurwaarder bij het ophalen van de gelden bij de in gebreke blijvende depositarissen, moeten voldaan worden door de schulden en niet door de kas der 2 %.

De reders reageren heftig tegen de rechters en de griffier der Admiraliteit van Oostende, die beweren recht te hebben op vergoedingen uit de kas der 2 % voor alles wat ze doen in verband met de gevangenen en gekwetsten.

De reders beweren dat de 2 % enkel maar bestaansrecht hebben om middelen te vinden „bij commiseratie ende gelijk ex causa pia om de gevangenen ende gebreckelijcke te helpen” en dat dus de penningen niet „gediverteerd” mogen worden voor een ander doel. De rechters en de griffier genieten reeds in de particuliere rekeningen der prijzen van zekere salarissen voor hun moeite, waarin ook dient verstaan alles wat met de 2 % te maken heeft (18).

(17) *Am.*, 597. Controleverslag van a Castro, dd° 7, 9 en 11 augustus 1677.

(18) *Am.*, 600, Controleverslag van augustus 1677.

De rechters daarentegen voeren aan dat hun werkzaamheden in de 2 % zeer groot zijn (19) en hen verhinderen andere zaken aan te pakken. Daarbij komen dan nog de „jaeren van peys” waarin alle vergoedingen hun onthouden zijn, „soo soude de commiseratie veel eerder staen van hender seyde als ter contrarie...”. Ze voegen eraan toe dat ze in hun particuliere salarissen in de rekeningen der prijzen niets vragen voor de 2 %-verplichtingen.

De reders wijzen nochtans op de bestendige stijging der salarissen van rechters en griffier. In 1638-40 bedroegen die voor een prijs van 25.000 guldens netto 121 guldens. Thans, profiteert de Admiraliteit 669 guldens op een netto-winst van 27.000 guldens!

Zeer spitsvondig merken de rechters daarop aan dat de prijzen nu op verre na niet meer zo talrijk zijn als destijds: ze bedragen maar een 1/10e meer van de opbrengst uit de periode van de oorlog tegen Holland. Zij vinden de eis van 1 %, ingevolge het niet betalen van hun gagiën door de overheid, gerechtvaardigd zoals in Holland en Zeeland ook gebruikelijk is.

De reders hebben het natuurlijk gemakkelijk te antwoorden dat zij niet kunnen verantwoordelijk gesteld worden voor het achterblijven der wedden, dat zij ook hun „peryckeke” hebben en wensen de belangen der armen te verdedigen... Het particulier armazon zal slechts „wel gecontinueert” worden indien orde wordt gebracht in deze zaken.

Het gevolg van deze scherpe gedachtenwisselingen en van de vaststellingen van a Castro bij het nazicht der boeken, laat niet op zich wachten.

Reeds op 13 augustus 1677 wordt een „provisieeel” reglement uitgevaardigd dat het beheer der 2 %-kas

---

(19) Afleveren van allerlei papieren, paspoorten, orderbiljetten, brieven met Brussel, enz.

moet ordenen (20). In de eerste plaats wordt het principe, vooruitgezet door Ophem bij het begin van de oorlog, bevestigd. De ontvangsten van de 2 %-kas zullen slechts mogen aangewend worden voor hun werkelijk doel, nl. de *vergoeding aan gevangenen en gekwetsten van het „armazon particulier”* en, eventueel, het bewijzen van uitzonderlijke diensten aan het Oostendse kapersbedrijf, als bv. het deputeren van personen buiten de stad voor het onderhandelen in belangrijke zaken. Verslag daarover zal worden uitgebracht door de Admiraliteit en twee afgevaardigden van de reders.

Een algemene vergadering van de reders zal drie of vier afgevaardigden aanduiden voor onderzoek, welke jaarlijks verslag zullen uitbrengen en nieuwe „deputatie” vragen. Twee rechters der Admiraliteit zullen om beurten worden verkozen om zich met de zaken der 2 % onledig te houden. Alle orders voor sommen van meer dan 10 pond moeten tegengetekend worden door de afgevaardigden der reders, die kunnen verzet aantekenen.

Gedurende de oorlogen en de tijden „datter sal gearmeert worden”, zullen de rechters 400 guldens 's jaars trekken. De griffier bekomt 80 guldens en trekt daarenboven nog 12 stuivers per paspoort en 6 stuivers per plakbrief voor één persoon. Dit wordt verdubbeld voor bemanningen van minder dan tien man of voor belangrijke personages.

Het tarief der cipirage der stad Oostende wordt als volgt vastgesteld: bij aanvaarden, sluiten en ontsluiten van elk gevangene 19 stuivers, voor het stro 1 stuiver en voor de alimentatie 6 stuivers daags.

De afrekeningen mogen niet langer dan twee à drie jaar worden uitgesteld (21).

(20) *Am.*, 121, stuk dd° 13 augustus 1677.

(21) Heel wat depositarissen blijven desondanks van „insolven-

De reders zullen, in geval van vrede, het eventuele mali bijleggen.

Ziedaar dus een gezonde basis voor het voortbestaan van de kas der 2 %. Ze kwam op tijd, zonder alle moeilijkheden uit de weg te kunnen ruimen. Ze is een synthese van de diverse gedachten naar voren gebracht bij de besprekingen van de vorige dagen. Deze besprekingen waren gevoerd door de rechters P. De Bock en J. Daelman, de griffier Diego Decio en de reders ter kaapvaart Jan Fayolle, Boudewijn Borm en Maerten Claeysen Vander Zype, welke ook geregeld de rol van depositaris vervullen in de diverse redersvennootschappen. Na het afsterven van de ontvanger René de Grysperre wordt uit een lijst van drie kandidaten van de reders, waarop voorkomen Marcq Antonio Van Houcke, Jan Poret en Jan de Eschonamillo, M. A. Van Houcke aangeduid als nieuwe titularis, op 26 september 1678 (22).

Het voorstel waarop de namen van de kandidaten tot de ontvangerij voorkomen geeft nogmaals een duidelijke omschrijving van het doel van de kas der 2 % : „tot onderhoudt van de ghevangenen, recompensie van dooden ende ghequetsten inden oorlochsvaert ter zee”.

De Spaans-Franse oorlog van 1683-1684 vereist niet de oprichting van de kas der 2 %. De Spaans-Vlaamse kaapvaart begon slechts in januari 1684 en duurde maar een paar maanden. Over de ganse periode werden

---

tie of cleyn credit”. In januari 1678 staat Bachusius in het krijt voor meer dan 1800 g., Francisco de Schonamille, Jacobus de Beste en Louys Thuys voor evenveel. Sommigen geven bijna „refuys”. Anderen zitten in de gevangenis (Gerard Ferment en Van Duffel) of zijn insolvent overleden (Fr. Ardens). *Am.*, 597, 26 januari 1678 en *Am.*, 598, stuk dd° 26 januari 1678.

(22) *Am.*, 597, stuk dd° 26 september 1678 en rekeningen.

in totaal niet meer dan 19 patenten ter kaapvaart afgeleverd aan 11 kapiteins.

Gans anders wordt het na het sluiten van het verbond van Augsburg en de daarop volgende kriegsverrichtingen. Reeds op 7 mei 1689 wordt de eerste commissiebrief ter kaapvaart uitgegeven te Oostende en op 16 september 1689 richt men de kas der 2 % weer op, in algemeen akkoord met de reders ter kaapvaart van Oostende.

De ontvanger is vanaf 22 april 1690 Francisco Schonamille, die zijn rekeningen en bewijzen geregeld voorlegt aan de reders van de kapersvloot en aan de rechters van de Admiraliteit te Oostende, volgens een „ancien usance”, rond de maand oktober (23).

Schonamille volgde Philippe Colaert op die intussen gefungeerd had vanaf 27 november 1689, hoofdzakelijk om de achterstallen te regulariseren (24).

Ondanks het reglement van a Castro, dat wel vergeeten blijkt te zijn, wordt de kas vanaf de aanvang overladen met vergoedingen voor administratiekosten (salariissen, reiskosten inzake onderhandelingen over litigieuze kwesties), derwijze dat ieder afrekening steeds een kleiner deel der uitgaven aan de werkelijke doeleinden van de kas voorbehoudt.

Nu komt een nieuwe post opduiken: verteer — „teere” — gedaan op de talrijke vergaderingen der reders!

Ziehier een overzichtelijke tabel van de toestand der posten voor administratiekosten en verteer der reders in het geheel van ontvangsten en uitgaven (25):

---

(23) *Am.*, 547, stuk dd° 22 december 1692.

(24) *Am.*, 598, contrenotitien.

(25) *Am.*, 600, farde 1690-1696. Rekeningen van Francisco Schonamille.

Datum	Totale uitgaven	Uitgaven administr.	Uitgaven „verteer”	Totale ontvangsten
21.4.1690				
tot	6.801-2	3.351-12	357-7-6	9.518
26.9.1691				
27.9.1691				
tot	5.752-13-6	4.050-5	961-8	12.258-18
3.10.1692				
3.10.1692				
tot	7.840-16-6	5.690	927	11.978-4-6
31.8.1694				
31.8.1694				4.128-8 (is uitsluitend boni van
tot	5.427-5-9	2.185	236	31.8.1694)
5.4.1696				

De verhoging van administratiekosten en teerkosten gaat dan nog gepaard met een geleidelijk uitsterven van de kaapvaart te Oostende.

Voor het jaar 1694 vermelden de prijzenlijsten te Oostende een bruto-ontvangst van 33.859-4-8 guldens, met als nettowinst 20.297-0-9 guldens. Te Nieuwpoort is de bruto-opbrengst 10.076-7-8 guldens met een nettowinst van 7.351-13-6 guldens.

In 1695 is de opbrengst nihil.

In 1696 wordt te Oostende nog maar 18.312-17-9 guldens bruto verkocht aan prijzen, met een netto-winst van 9.807-1-3 guldens, terwijl te Nieuwpoort bruto 9.680-0-6 guldens de som van 5.389-12-3 netto-winst geven (26).

De 2 %-kas geeft dan ook een mali op van 1298-17-9 guldens, op 5 april 1696, terwijl vanaf 31 augustus 1694 geen inkomsten meer worden geboekt. De luttele bijdragen worden eenvoudig niet meer voldaan.

Het is dan ook niet te verwonderen dat op 5 april 1696 de reders ter kaapvaart het voorstel doen de kas

(26) *Am.*, 584, Prijzenregisters van deze jaren.

der 2 % af te schaffen. Immers zeggen ze, het armazon is „totaliter” verdwenen. Intussen moeten de gagiën van de heren van de Amiraliteit en van de sollicitor te Brussel steeds maar verder betaald worden. Om deze zware last weg te nemen, vragen ze de afschaffing van de kas. Het voorstel tot afschaffing is ondertekend door de meerderheid der reders. De rechter der Admiraliteit, J.B. Bauwens, geeft zijn goedkeuring aan deze suggestie op 8 april 1696: „dat in het toekomstige armazon de 2 % zal cesseeren” (27). De laatste afrekening dateert dan ook van 5 april 1696.

Het besluit van rechter Bauwens bevestigt nogmaals in zijn motieven het feit dat de kas der 2 % een vrijwillig en privaat karakter draagt van zuiver voorlopige aard, en dat de kas toebehoort aan, opgericht werd en beheerd door de reders en zij alleen.

Daarmee is de kas der 2 % voorlopig uit de wereld.

Het beheer van de kas strekte gedurende deze ganse periode reeds naar meer eenvormigheid in de vergoedingen.

Het bedrag van de doodschuld is van 100 guldens voor een kapiteinsweduwe (o.a. weduwen van de kapiteins Roeland Sijbers en Pieter Diericxsens).

Voor de leden der bemanningen, wier rang we ongelukkig niet nader kunnen bepalen, varieert de uitbetaling van 20, 24, 30 tot 48 guldens, uit te keren aan de weduwen of de verwanten van de eerste graad.

Voor „pijnne en smerte”, naar gelang de geneeskundige behandeling, vinden we :

verlies van een hand : 42 guldens

verlies van een arm : 40 guldens

verwonding aan de hand : 28 guldens.

De posten voor de eigenlijke verzorging van de gewonden zijn zeer divers. Men betaalt „delicate spijse”

---

(27) *Am.*, 597. Stuk dd° 5 april 1696.

en kostgeld voor verzorgde gekwetsten, onafgezien van andere toelagen.

Er blijken geen vastaangestelde dokters of apothekers met vast tarief te zijn. Allerlei namen worden vermeld. Als chirurgen vinden we Pieter Brussem, Louys Coursel, François Ryckx, Paulus Schellegem, Joannes Vanden Heede, Clou Reuse. De apothekers zijn Jacobus Haegeman, Aernout Hondertmerck en Thomas Grijsperre. Hun prijzen zijn zeer uiteenlopend en laten niet toe besluiten te trekken.

Vanaf 27 september 1691 verandert de doodschuld en komt lager te staan: 15, 24, 33-5 en 46-3 guldens. Andere bedragen bevatten ook uiteenlopende bijkomstigheden.

Vanaf 31 augustus 1694 valt de doodschuld nog wat lager: 13-17 en 9-4-9 guldens.

De kosten van cipirage en het reisgeld der gevangenen worden steeds onbeduidender en verdwijnen zelfs op een bepaald ogenblik volledig. Er worden immers bijna geen gevangenen meer gemaakt. Er bestaat een zeer goede verstandhouding tussen de Admiraliteit te Oostende en de Franse intendants de la Marine, waarbij beide partijen taciet of ingevolge geschreven overeenkomsten hun wederzijdse gevangenen onmiddellijk in vrijheid stellen. Immers, aldus vermijdt men onkosten en verhelpt men aan het nijpend tekort aan zeevolk dat langs beide kanten heerst. Deze politiek van uitwisseling dateert reeds uit de Hollandse oorlog (28).

---

(28) *Am.*, 641, farde 1675, stuk dd° 16.5.1675 meldt hoe de Admiraliteit te Oostende geen enkele Franse matroos gevangen houdt. Men geeft ze paspoorten en geld om dadelijk terug naar huis te trekken! Slechts gerantsoeneerde schippers worden vastgehouden tot ze hun losgeld betaald hebben. *Am.*, 672, prijs nr. 50, stuk dd° 14.7.1689. De Fransen houden enkele mannen van kap. Roeland Sijbers vast, alleen om de vrijlating te bekomen van de Duinkerker kapitein Beveren. *Am.* 549, farde 1696, stuk dd° 16.6.1696; *Am.* 543, stuk dd° 16.3.1689 en *Am.*, 544, farde 1691, stuk dd° 7.3.1691, getuigen van zeer civiele betrekkingen tussen Oostende

Het beheer der gelden liep ook niet in deze oorlog zo glad van stapel!

Er is steeds een latent conflict met de overheid.

De Hoge Raad van de Admiraliteit te Brussel wil er wel eens de neus insteken, en vraagt naar de inhoud en de redenen van zekere betalingen. De Admiraliteit van Oostende is er als de kippen bij om kort en bondig te laten weten dat de kas der 2 % toebehoort aan de reders en dat de koning niets bijdraagt. Bijgevolg heeft Brussel er ook niets mee te maken. De betalingen worden gedaan op advies van de klerk der 2 % daartoe aangesteld door de reders (29).

De Hoge Raad probeert het nog eens door de financiële tussenkomst te eisen van de kas der 2 % om de kosten te dekken van een crimineel proces waarin een vroeger zeeman, Sagherman, die niet solvent is, betrokken is. Op 15 november 1692 antwoordt de Admiraliteit van Oostende nogmaals zeer kordaat dat dit de 2 % niet aangaat: „ puisque Sa Majesté n'at aucune part et ne contribue rien dans ladite deux par cent "... (30).

De reders bevestigen dit schrijven en wijzen er de Hoge Raad op dat het een gevestigd gebruik is dat Zijne Majesteit zelf de kosten van de criminele zaken op zich dient te nemen. Het zou een nieuwigheid zijn dit te doen uit de kas der 2 %, welke uit de buitpenningen bestaat van reders én bootgezellen (31).

Nochtans gaat de Admiraliteit te Oostende zelf zich te buiten aan pogingen om gezag te krijgen over de 2 %, terwijl de reders niet nalaten protest aan te tekenen.

De rechters der Admiraliteit bevelen aldus aan de

---

en de Franse maritieme overheid. Beide instanties steken elkaar de loef af met vriendelijke tegemoetkomingen! Er zijn talrijke andere bewijzen.

(29) *Am.*, 546, stuk dd° 18 februari 1692 en 25 februari 1692.

(30) *Am.*, 546, stuk dd° 15 november 1692.

(31) *Am.*, 546, stuk dd° 5 december 1692.

kas een vergoeding van 15 guldens uit te betalen als doodschuld aan de weduwe van Passchier Crapeel, verdronken met de „Melckteele”, een kleine kaper van Oostende. De afgevaardigden der reders stellen hun veto, maar de Admiraliteit dringt aan.

De reders protesteren en voeren aan dat de Admiraliteit geen ordonnantiën betreffende de 2 % op eigen hand mag uitvaardigen, maar dat de afgevaardigden der reders vooreerst hun advies dienen te geven. De 2 % horen de reders *privaat* toe, zoals ze ook hun ontvanger aanstellen. Daarmee leggen ze de Admiraliteitsheren van Oostende de argumenten voor ogen die deze laatste aan de Hoge Raad van de Admiraliteit hadden voorgeschoteld, en eisen ze de vernietiging van het besluit dat ten onrechte werd getroffen.

De Admiraliteit antwoordt dat de gelden der 2 % niet alleen de reders toebehoren, doch ook de eenvoudige zeelui, vermits ze van de „masse de toutes les prises” voortkomen. Nu diende de betrokkene Crapeel gedurende 25 jaar als luitenant en kwartiermeester op de kapersvloot en heeft hij dus recht op tegemoetkoming.

Op hun beurt werpen de reders op dat de 2 % slechts mogen dienen voor personen „hebbende verloren harnen ofte beenen ende andere quetsuren *int veroveren van prinsen ofte attacken jehghens ofte van de vianden*, hun achtergelaeten weesen ende weeduwen, hunne doodtschulden, maer *niet* aen de gone die *op de scheppen commen te sterven, te verongelucken ende verdrincken* mids tot soo daenige lasten te draegen sesse par cento niet ghenoech en soude weesen...”.

De principiële conclusie is tevens dat de rechters niets mogen besluiten tegen de „wille ende consent” van de reders - deputatie.

Er wordt gewezen op een gelijkaardig incident betreffende een andere weduwe, waarbij de rechters der

Admiraliteit alle biljetten en ordonnantiën voor de ontvanger bestemd inhielden om de reders te dwingen toe te geven (32).

We onthouden vooral uit dit dispuut de juiste bepaling van het doel van de kas der 2 %, zoals het nu gegroeid is en geformuleerd wordt door de reders. Sinds 1657 is heel wat weg afgelegd en is een hele evolutie doorgemaakt.

Tevens is het een illustratie van de aanhoudende onderduimse pogingen van de overheid om zich meester te maken van private kassen die haar te pas zouden komen.

De rechters brengen hoge administratiekosten in rekening. Heel wat geld wordt besteed aan reizen naar Brussel waar ze voetstappen aanwenden tegen de aanstelling van een algemene depositaris aan wie het beheer der gelden van de litigieuze prijzen zou worden toevertrouwd (33).

De reders vinden de bedragen overdreven en, steeds

(32) Deze incidenten worden getrouw uiteengezet in *Am.*, 547, stukken dd° 22 december 1692, 19 januari 1693 en 8 mei 1693.

(33) Veel buitgemaakte schepen werden betwist door de eigenaars of kooplui die in hun bezit of hun lading waren geïnteresseerd. Allerlei voorwendsels werden aangehaald om ze te doen restitueren en van „slechte” prijs te doen verklaren. Langdurige processen ontstaan die vaak eindigen met het terugschenden der veroverde schepen en ladingen aan de eigenaars. Even vaak gebeurde het dat, ingeval van restitutie, de gelden opgebracht door de verkoop van de prijs reeds lang verteerd waren en de eigenaars niet meer konden vergoed worden. Om dit te vermijden wenste de Hoge Admiraliteitsraad een boekhouder van de betwiste prijzen aan te stellen. Hij zou het beheer hebben over de gelden dezer prijzen tot wanneer een definitieve uitspraak zou gevallen zijn. Dit voorstel dat trouwens gedurende een korte tijd werd doorgevoerd, lokte vanwege reders én rechters te Oostende heftig protest uit en veroorzaakte langdurige onderhandelingen en betwistingen met de Hoge raad. Men was verplicht ten langsten laatst dit voorstel te verwerpen en de aanstelling van de depositaris der litigieuze prijzen te vernietigen.

De rechters van Oostende profiteerden van de algemene stemming tegen deze depositaris om de door hen, in hun eigen belang, gedane voetstappen door de 2 % te laten bekostigen.

om reden dat de kas der 2 % uitsluitend moet dienen tot steun van weduwen, wezen en gekwetsten, tekenen ze heftig protest aan.

De depositaris van de reders van de „Hertog van Beieren” en de „Hertogin van Beieren”, Christiaan Backhusius, weigerde om die reden sedert anderhalf jaar enige bijdrage te betalen aan de kas en vergoedde zelf op eigen kosten zijn gekwetsten, weduwen en wezen. Men eist nu van hem 2.200 guldens achterstal en de reders nemen zijn verdediging op (34).

Zekere reders, o.a. Jan-Baptist De Winter, Charles de Vleeschauwer en Jean de la Haye, allen van Nieuwpoort, werden zelfs onder arrest gesteld wegens weigering hun bijdrage aan de 2 % te betalen. De Hoge Raad moet tussenkomen en beveelt hun invrijheidsstelling (35).

Wanneer de gouverneur-generaal in eigen persoon protesteert tegen de aanhouding om dezelfde reden van depositaris De Wilde en de nodige uitleg vraagt, beweert de Amiraliteit dat dit het werk is van een bedrieger, terwijl de reders er nogmaals gebruik van maken hem diets te maken dat de kas der 2 % alleen de reders, kapiteins en matrozen aangaat aan wie ze toebehoort (36).

Een andere moeilijkheid bedreigt de kas.

Reeds geruime tijd dringen de reders van Nieuwpoort aan op de ontdubbeling van het ambt van ontvanger der 2 % en de aanstelling van een tweede ontvangerij te Nieuwpoort. De Hoge Raad keurt dit goed op 18 oktober 1691 (37).

Voorlopig wordt dan ook een Nieuwpoortse kas met ontvanger opgericht. De eerste Nieuwpoortse ontvanger is Jan Huygen, weldra opgevolgd door Joannes de la

---

(34) *Am.*, 547, stuk dd° 31 mei 1693.

(35) *Am.*, 546, stuk dd° 24 juli 1692.

(36) *Am.*, 546, stuk dd° 26 december 1692.

(37) *Am.*, 598, stuk dd° 18 oktober 1691.

Haye, die bijgestaan is door de reders Charles de Vleeschauwer en Ignatius de Santjes (Sanchez).

De Admiraliteit te Oostende is heftig gekant tegen deze oprichting.

De argumenten van de heren van Oostende bevatten een korte historiek van de 2 % (38). De nadruk wordt opnieuw gelegd op het feit dat het bestaan van de kas de nodige zekerheid verleent aan de kapiteins en matrozen dat hun wonden zullen geheeld worden, hun verminkingen vergoed en hun weduwen en wezen gesteund. Deze zekerheid is een *conditio sine qua non* voor het bestaan van de kapersondernemingen geworden. Want dergelijke kosten zouden de reders niet individueel kunnen dragen, bv. wanneer hun schip zonder buit binnenkomt. De weinige reders te Nieuwpoort kunnen dus geen voldoende resultaten behalen. Sedert de ontvangerij van Nieuwpoort is opgericht, worden trouwens allerlei onregelmatigheden gemeld. De Nieuwpoortenaars weigeren te betalen en betwisten de beslissingen. Matrozen, weduwen en wezen worden niet vergoed!

Nochtans bleef de kas van Nieuwpoort verder bestaan. Ze deed het al even goed als die van Oostende, vermits op de totale uitgaven van 2.382-5-3 guldens, er slechts 1127-9-6 besteed worden aan werkelijke hulp of steun, en de rest verging in processen, brieven, „teere”, enz. (39).

Al deze incidenten en disputen laten toe te besluiten dat de kas der 2 % een echte mutualiteit is geworden, waar patroons én tewerkgestelden hun bijdrage aan afdragen. De opbrengst der buitgemaakte prijzen is im-

---

(38) *Am.*, 546, stuk dd° 11 juni 1692.

(39) *Am.*, 600, farde 1692-1696, Nieuwpoort, rekening van J. de la Haye, dd° 4 april 1692 tot 8 augustus 1696. Inkomsten : 2132 guldens; uitgaven : 2382-5-3 guldens; mali : 249-6-3 guld.

mers eigendom half en half van reders en bemanningen.

Ze geeft zekerheid aan de bemanningen.

Ze stelt de reders gerust die door hun solidaire stortingen zich beschermen tegen te grote individuele onkosten aan vergoedingen allerhand.

De overheid doet bepaalde pogingen om zich het beheer der kas te verzekeren en, intussentijd, profiteert ze zoveel mogelijk van allerlei vergoedingen voor diverse onkosten, daarin nagevolgd door de reders trouwens die zich lustig laven op hun vergaderingen met de centen der 2 %.

Deze slechte ervaringen en het weinig roemrijk einde van de kas der 2 % in 1696 zijn echter niet van aard om de herhaling van het experiment te verhinderen. Dit pleit voor de grote waarde van de kas in oorlogstijd.

Inderdaad, pas breekt de Successieoorlog uit of ze verrijst uit haar asse.

De eerste kapersbrieven worden uitgereikt op 21 mei 1702 te Oostende (40).

De rekeningen van de opnieuw opgerichte kas der 2 % vangen aan op 30 mei 1702 (41).

Ontvanger is voorlopig Joannes Baptiste Vanden Heede, eigenmachtig aangesteld door rechter J. B. Bauwens, in afwachting dat de reders van het armazon zelf een ontvanger „denommeren” (42).

Deze voorlopige aanstelling schijnt erop te wijzen dat de reders nog niet in volle verstandhouding verkeren. Hun afgevaardigden zullen nochtans op 6 mei 1705 de afgesloten rekeningen goedkeuren en ondertekenen.

De rekeningen geven een betere verhouding tussen administratieve en teerkosten, thans traditie geworden,

---

(40) *Am.*, 569, register der patenten, 1702.

(41) *Am.*, 600, farde 1702-1705.

(42) *Am.*, 561, stuk dd° 3 maart 1703 en rekeningen 1702-1705.

en de uitgaven voor eigenlijke steun, hulp en verzorging.

Ziehier een tabel voor de diverse perioden van de oorlog :

Periode	Totale uitgaven	Uitgaven voor steun en verzorging	Totale ontvangsten
30.5.1702 tot 6.5.1705	12.784-13-0	7.876	15.299-17-2
4.2.1706 tot 6.5.1710	13.598-7-0	5.710	14.062-9
24.11.1710 tot 10.12.1716	6.260-8	4.026	5.696-0

Gedurende deze oorlog worden in de eerste fase veel gevangenen gemaakt. Het gaat niet meer tegen de Fransen en met de Engelsen en Hollanders zijn de betrekkingen lang niet zo vriendschappelijk!

Van 1702 tot 1705 worden 3.801 guldens uitgekeerd als steun aan de vrouwen van de Oostendse gevangenen, terwijl 348 guldens voor onderhoudskosten worden uitgegeven voor de vijandelijke gevangenen opgesloten te Oostende.

Ziehier enkele bedragen van vergoedingen :

doodschuld aan een weduwe van een matroos	24 g.
doodschuld voor een gevallen zoon	12 g.
doodschuld voor kwartiermeester	72 g.
doodschuld voor kapitein	120 g.
doodschuld voor luitenant	100 g.
„ pijn en smerte ” voor een verloren oog	36 g.
„ pijn en smerte ” voor doorschoten arm en	
„ wekegeld ” (onderhoudsvergoeding gedurende inactiviteitsperiode)	35 g.

De posten voor verzorging en onderhoud der gevangenen zijn natuurlijk zeer divers.

Een nieuwigheid is het „wekegeld” dat wordt uitbetaald aan de gekwetsten.

Een grote innovatie, die doet denken aan het modern mutualiteitswezen, is de aanstelling van permanente geneesheren, in bestendige dienst van de kapersvloot voor de verzorging van gewonden en verminkten.

Twee geneesheren worden aangesteld. Ze verdienen elk veertig ponden Vlaams als jaarlijks „pensioen” voor het „cureren van de ghequetste ende siecken”, hetzij samen 660 guldens. Dit gebeurt volgens een overeenkomst dienaangaande gesloten. Op 27 november 1703 komt de eerste post van betaling van het jaargeld van de twee „chirurgijnen mres” François Rycx en Joannes Baptista Vander Heede, voor.

Op 23 augustus 1705 delibereren de reders van de kapersvloot over de ontvanger, de chirurgijnen en de dokters en hun vergoedingen. Gezien de slechte toestand van de vloot en de grote onkosten moeten de lasten van de 2 % worden verlaagd.

Men behoudt slechts één chirurgijn en een ontvanger. De chirurgijn is J.B. Vander Heede, die daarvoor alle gekwetsten van het armazon heeft te verzorgen (43).

Op 10 mei 1706, na klacht van de van kant gezette F. Rycx, verplicht de rechter Bauwens Vander Heede de helft van zijn jaarlijkse gage af te staan aan Rycx (44).

Beide dokters zullen uiteindelijk in dienst blijven tot 1710, waarna hun naam uit de rekeningen verdwijnt.

Vanaf 1706 verhogen de bedragen der vergoedingen :

---

(43) *Am.*, 599, 23 augustus 1705.

(44) *Am.*, 599, 10 mei 1706.

doodschuld voor een matroos echtgenoot	50 g.
doodschuld voor een matroos zoon	50 g.
doodschuld voor een kapitein	100 g.
doodschuld voor een <i>verdronken</i> man	25 g. (45)
doodschuld voor een <i>verdronken</i> kapitein	30 g.
gebroken been	60 g.

Deze laatste vergoeding bevat zoals gewoonlijk wel andere elementen, als medicamenten, enz. De kosten van de medicamenten variëren normaal volgens de gevallen.

Na 1710 komt de doodschuld op 50 guldens voor de matrozen en belooft 100 à 120 guldens voor de kapiteins, soms verdeeld over verschillende uitbetalingen.

„Wekegeld” en „pijnne en smerte” komen tussen de 10 en de 100 guldens te staan.

Na het sluiten van de laatste rekeningen, op 10 december 1716, is het met de kas der 2 % gedaan.

Het kon toch niet eindigen zonder een laatste schandaal. De rechter J.B. Bauwens krijgt een onderzoek op zijn wanbeheer van de kas. Hij zou steekpenningen hebben aanvaard om zekere zaken gunstig te beoordeelen of een bepaald akkoord tot stand te hebben doen komen.

Pieter Carpentier, een zijner beschuldigers, bekend reder en depositaris van rederijen, beweert met klem dat de rechter inzake de 2 % „is doende alle hetgonne dat hem belijft excederende den oorspronck ende gebruyck vande selve 2 % sluyttende de rek. van den ontfanger sonder de indispensable bijweesinghe van de gemeene reeders greffier ende andere ontstandigeden...” (46).

(45) In tegenstrijd met de vroegere argumentatie der reders tegenover de Admiraliteit. Zie het geval Crapeel in 1692, nota 32 hierboven.

(46) *Am.*, 597, stuk dd° 5 maart en 2 juli 1714.

Op deze zware noot kunnen we de geschiedenis van de kas der 2 %, mutualiteit der Oostendse kapers, afsluiten.

W. DEBROCK

BIJLAGEN

I

Accoordt van de Generale Reeders tot Ostende

Alsoo diversche inconvenienten warden gemoueert nopende het lossen vande gevangene ter zee geduerende den oorloge met die van Ingelandt, soo is bij de ondergeschrevene respectie reeders binnen der Stede van Oostende gesuygereert ende goedt gevonden desen naervolgende middele voor best ende bequaemst voor den dinst van sijne Mat. en alle Reeders te weten dat vuyt elcke prinse te doene op de vijanden van sijne Mat. betaelt ende getelt sal worden in handen vande gene bij henlieden tot daertoe te committeren ten advenante van twee parcento vanden Bruto weerde vande voornoemde prinsen dat beginnen sal primo deser maendt Januarij 1657 welcke voornoemde twee parcento telcken in Rekeningte te doene int Siege gealloueert en gepasseert sal worden in misen tot dien ontfanck en Intremise gecommiteert wordt mits desen Joos van Hove wel verstaende dat betaelt moet worden de bovenschreven twee par cento vuyt alle prinsen te doene in wat Quartieren dat het sij danof der Rekeningte ende kennisse incumberen sal aen mijne E. heeren der Admiraliteyts Conincks tot Duynckercke en indyen eenige gevangenen gedaen naer den voornoemden eersten deser quaemen gelost te worden ende dat geen sufficient geldt in casse en waere sal sulckx gesuppleert worden bij de Reeders derselve gevangenen int lossen prouffiterende de selve personen ende dit bij forme van verschoth en antecapatie ende dwelck de gene sulckx moetende verschieten t'eynde Recouvre bij den Ontfangere sal worden opgeleydt ende gerestitueert. Ende wat aengaet de gevangenen, gevanghen sijnde voor dathe vanden eersten deser sullen de montkosten vande selve gerekent goet gedaen worden bij den voornoemden Ontfangher vuyt sijnen ontfanck alsvooren vanden voornoemden eersten deser maendt Januarij lestleden. Ende dit te verstaen voor soo veele raect het Armazon binnen Ostende voor den tydt van een Jaer innegaende alsvooren en op aggregatie van mijne E. Heeren vande voors. Ad-

miraliteyt S'Coninckx tot Duynckercke. Actum in Ostende desen
14 Januarij 1657. Ende waeren onderteeckent als volgt :

M. Claessen vander Zypen
Andries Dierixen over sijn paerten
Boudewijn Borm
Paul de Saint Hilaire
Jan de Brierer
Joos de Vleeschouwer
J. Werij
Joos de Mets
Jan de Raedt
J. de Bock
Jan Faes
Gillis de Wulff
Noel de Visch over sijn paerte
Clayssen vander Zype
Frederick de la Meere
Carel de Rudder
Passchier van Isegem
Jochem Pijbes over mijn paert
't marck van Capiteijn Steven Vijncke
Adriaen Perez

Overgebracht int Siege den 26 Januarij 1657 bij de Reeders alhier onderteeckent op wiens versoek tSiege t'accord en conditien hier voren gesloten hebben geaprobeert soo sij approberen bij desen ende dat bij provisie tot ander ordre. Actum ut supra. Onder-
teekent : MM de Colbrant.

Collata cum suo originali concordat. Actum nova Augusti 1677.

II

Lijst der ontvangers der 2 % te Oostende :

1657- ? : Joos Van Hove
1657-1662 : Michiel Minne
17.3.1668-juli 1678 : René de Gysperre
26.9.1678 : Marcq Antonio Van Houcke
27.11.1689 : Philippe Colaert
22.4.1690 : Francisco Schonamille
5.4.1696 : Dionisio Rueben
30.5.1702 : J. B. Vander Heede
23.8.1705 : Matteo Maes

12.7.1713 : de griffier van de Admiraliteit de Duenas beheert de resterende gelden.

Ontvangers te Nieuwpoort :

18.10.1691 : Jacobus Huygen

4.4.1692 : Joannes de la Haye.

III

Rekeningen der 2 % te Oostende :

Data	Inkomsten	Uitgaven	Boni of mali
5.4.59-31-11-1660	22.422-10	15.320-6-3	+ 7.102-3-9
14.5.60-4.10.61	8.491-5-9	7.909-3	+ 582-2-9
17.5.68-juni 69	6.173-19	6.314-17-6	—140-18-6
juni 69-1677	19.401-9-6	16.865-10-6	+ 2.535-19
21.4.90-aug. 91	9.518	6.801-2	+ 2.716-18
27.9.91-3.10.92	12.258-18	5.752-13-6	+ 6.506-4-6
30.10.92-30.8.94	11.978-4-6	7.840-16-6	+ 4.128-8
31.8.94-5.4.96	4.128-8	5.427-5-9	+ 1.298-17-9
12.4.96-12.2.1702	1.987-10	2.235-1b-3	—248-6-3
3.5.02-6.5.05	15.299-17-2	12.784-13	+ 2.515-4-2
4.2.06-6.5.10	14.062-9	13.598-7-0	+ 464-2
24.10.10-10.12.16	5.696-10	6.260-8	—563-18